

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ВНЗ

У статті досліджено сучасний стан організації бухгалтерського обліку видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах, запропоновано субрахунки для накопичення та систематизації інформації про основні об'єкти обліку видатків на оплату праці.

В статье исследовано современное состояние организации бухгалтерского учета расходов на оплату труда в высших учебных заведениях, предложены субсчета для накопления и систематизации информации об основных объектах учета расходов на оплату труда.

The current state of labour costs organization at higher educational establishments was investigated, sub-accounts for the accumulation and systematization of the information on basic labour costs accounting objects have been offered.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, науково-педагогічний персонал, навчальна робота, інтелектуальний персонал, методична робота, організаційна робота, наукова діяльність, єдина тарифна сітка, видатки на оплату праці, аналітичні рахунки.

В економіці знань цінність установи, організації та індивідууму прямо пов'язана з їх знаннями та інтелектуальним капіталом. Діяльність вищих навчальних закладів повинна бути переорієнтована на попит споживачів освітніх послуг, роботодавців, процеси, що розвиваються в умовах глобальної економіки, та сприяти досягненню стратегічних цілей. Одним із головних завдань при розв'язанні цієї проблеми є вдосконалення системи обліку видатків на оплату праці. Сучасна система видатків на оплату праці персоналу, зайнятого формуванням освітнього, професійного, наукового і духовного потенціалу суспільства, є особливо актуальною.

Проблеми організації і методології обліку видатків на оплату праці в установах освіти досліджувалися багатьма вченими-економістами. Значну увагу їм приділяли в своїх працях П.Й.Атамас, Г.Л.Вознюк, Р.Т.Джога, В.П.Дудко, В.П.Завгородній, І.С.Каленюк, В.Т.Лемішовський, Г.Л.Партин, Ж.Рішар, В.М.Рутайзер, С.В.Свірко, В.В.Сопко, Н.І.Сушко й інші.

Незважаючи на вже досягнуті результати, низка її аспектів потребує подальшого дослідження, зокрема, недостатньо розробленою залишається система обліку видатків різних категорій працівників залежно від внеску в загальний результат та відсутністю методики відображення в обліку результатів диференціації оплати праці працівників залежно від їх кваліфікації і результатів діяльності ВНЗ.

Бухгалтерський облік виконання кошторису як засіб інформаційного забезпечення щодо обсягів надходжень до зазначеної частини доходів та здійснених видатків відіграє важливу роль у процесі управління фінансовими ресурсами установ освіти [1].

Заробітна плата науково-педагогічного персоналу має свої характерні особливості, які обумовлені специфікою діяльності ВНЗ. Фонд заробітної плати працівників даної галузі, на відміну від галузей матеріального виробництва, формується шляхом перерозподілу національного доходу через державну

бюджетну систему і лише частково за рахунок зароблених самою установою грошових потоків.

Основними джерелами формування фонду оплати праці вищих навчальних закладів є: державне фінансування, державні гранти, субвенції; надходження від надання навчальних, консультаційних та інших послуг відповідно до законодавства України; фінансування за виконання науково-дослідних робіт.

Критерії якісної і кількісної оцінки праці викладачів відрізняються від оцінки праці працівників промислової сфери. Результати праці працівників освіти слабо відчутні і важче піддаються точному обліку, саме тому традиційною для установ освіти стала погодинна форма оплати праці з урахуванням кількості фіксованих годин роботи.

Розрахунок заробітної плати викладача складається сьогодні двома способами: за рахунок загального фонду державного бюджету; до бюджетної частини додається ще і «контрактна» чи спеціальний фонд державного бюджету, що утворюється головним чином за рахунок навчання студентів та за рахунок повного відшкодування витрат.

Основними видами виплат, що формують бюджетну частину заробітної плати викладачів і виплат соціального характеру, є: оплата праці відповідно до розряду ЄТС; доплата за науковий ступінь кандидата і доктора наук; надбавка за вчене звання доцента та професора; доплата за завідування кафедрою; доплата за виконання функцій декана (заступника декана) факультету.

Бюджетний фонд оплати праці визначається залежно від чисельності професорського-викладацького складу конкретного ВНЗ (його штатного розпису). Необхідна чисельність викладачів розраховується залежно від навантаження кафедри та видів робіт, які відрізняються рівнем кваліфікації, за основу взято денну форму навчання, решта форм навчання приводяться до неї за допомогою коефіцієнтів.

Дослідження чинної системи організації і методики обліку видатків на оплату праці дозволили виявити основні джерела формування фонду оплати праці ВНЗ, а також основні напрями формування бюджетної частини.

Основними видами діяльності викладачів вищих закладів освіти є навчальна, методична, наукова та організаційна діяльність, яка розкриває конкретний зміст, особливості праці професорсько-викладацького складу, підкреслюють єдність і нерозривність усіх видів праці, неприпустимість недооцінювання кожного з них. Визначальним і найбільш значним за обсягом видом праці викладача ВНЗ є навчальна робота. За своїм змістом це цілеспрямована трудова діяльність, яка включає назви конкретних робіт, які обумовлюються насамперед структурою навчального плану. Таким чином, зміст навчальної роботи знаходиться у безпосередньому зв'язку з навчальним процесом, його обсягом і структурою. З навчальною роботою тісно пов'язана методична та організаційна робота.

Особливе місце у діяльності викладача вищої школи посідає наукова робота. Вона є невід'ємною частиною викладацької праці, органічним компонентом навчально-виховного процесу, фактором, що визначає його ефективність.

У процесі реформування обліку бюджетних установ функції з методології та

організації бухгалтерського обліку в установах освіти було покладено на Державне казначейство України. Відповідно до Стратегії модернізації системи управління державними фінансами, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 №888-р, та Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 №34, до пріоритетних завдань Державного казначейства України на 2010 рік було віднесено модернізацію системи бухгалтерського обліку в державному секторі, що призведе, на думку її авторів, до удосконалення системи бухгалтерського обліку та надасть можливість побудувати прозору і достовірну систему обліку у державному секторі, яка відповідатиме міжнародним стандартам обліку і звітності [2].

Відповідно до реалізації Закону «Про вищу освіту», з метою упорядкування оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери (в т.ч. вищих навчальних закладів), а також створення механізму підтримання на постійному рівні оптимальних міжгалузевих та міжпосадових співвідношень в оплаті праці, Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери». Основними її завданнями є поліпшення матеріального стану і посилення стимулюючої ролі заробітної плати працівників освіти, охорони здоров'я і інших галузей, що знаходяться на бюджетному фінансуванні; впорядкування тарифних умов оплати праці за галузями; перехід від галузевого до міжгалузевого принципу організації оплати праці працівників бюджетної сфери з урахуванням галузевих особливостей.

Введення Єдиної тарифної сітки стало кроком до уникнення недоліків традиційного способу організації оплати праці, яка існувала при функціонуванні двох тарифних систем: системи тарифних ставок для диференціації праці робочих і системи посадових окладів керівників, фахівців і службовців [3].

Чинна система бюджетного обліку є частиною загальної національної облікової системи, що відображає діяльність держави щодо виконання її функцій і гарантій, і полягає в спостереженні, відображенні, узагальненні та контролі за діяльністю установ, що мають делеговані державою повноваження у реалізації її законодавчих, виконавчих, контролюючих, правових норм. За своєю внутрішньою структурою контроль поділяється на бухгалтерський облік виконання бюджету та бухгалтерський облік виконання кошторису. З одного боку, йдеться про участь бюджетних установ у процесі наповнення доходної частини бюджетів через отримання власних доходів, з іншого – про виконання видаткової частини бюджету, в процесі якого бюджетні установи виступають у ролі розпорядників коштів згідно з показниками основного фінансового планового документа бюджетних установ – кошторису доходів і видатків.

З метою забезпечення аналітичності та можливості подальшого використання обліком інформації для управлінських цілей обумовлюється необхідністю удосконалення методики обліку видатки на оплату праці у ВНЗ. Зокрема, для відображення в обліку видатків на оплату праці відповідно до Плану рахунків

бухгалтерського обліку бюджетних установ, Порядку застосування плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Інструкції про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ передбачено синтетичні рахунки 661 «Розрахунки із заробітної плати», 80 «Видатки із загального фонду», 81 «Видатки спеціального фонду» [4; 5].

Враховуючи зазначене, базу для удосконалення організації та методики обліку вищого навчального закладу, що фінансується з бюджету, мають бути як нормативні документи, що визначають порядок складання, розгляду, затвердження й основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, так і загальноприйняті методологічні основи обліку й звітності.

Методи обробки бухгалтерської інформації у ВНЗ мають бути адаптовані до загальних методологічних правил ведення бухгалтерського обліку та адаптованими до П(С)БО 26 «Виплати працівникам» і МСФЗ 19 «Винагороди працівникам», що сприятиме забезпеченню єдиної методології бухгалтерського обліку та відображенню достовірної інформації у звітності та дозволить відокремити основні структурні елементи, відображення в системі обліку та відображення на рахунках.

З метою удосконалення бухгалтерського обліку видатків на оплату праці запропоновано аналітичний облік рахунку 66. Для цього розкрито назву аналітичних рахунків та їх характеристику у розрізі видів сплати та за ступенем деталізації і центрами відповідальності, а саме:

1) 6611 «Розрахунки із заробітної плати за окладами і тарифами» – обліковуються розрахунки з працівниками за заробітною платою відповідно до затверджених окладів і тарифів за відпрацьований та невідпрацьований час;

2) 6612 «Інші нарахування» – обліковуються доплати працівникам за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників; за суміщення посад; за вчене звання та науковий ступінь тощо;

3) 6613 «Премії та інші заохочувальні виплати» – обліковуються надбавки працівникам за високі досягнення у праці; за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання); за складність, напруженість у роботі; за почесні звання, а також премії у разі досягнення ювілейної дати за віком; присудження державної нагороди; досягнення «ключових» дат трудового стажу роботи у ВНЗ тощо;

4) 6614 «За центрами відповідальності» – обліковуються надбавки працівникам на основі рейтингової оцінки набутого викладачем професійного рівня і поточної оцінки якості його роботи на рівні центрів відповідальності.

Деталізація на рівні аналітичних рахунків за видами виплат дозволить оптимізувати видатки при одночасному підвищенні ефективності та якості виконаних НПП робіт.

Чинна система обліку видатків на оплату праці в вищих навчальних закладах має наявні риси дискримінації щодо формування фонду оплати праці науково-педагогічного персоналу, що потребує удосконалення системи формування і виплат оплати праці науково-педагогічного персоналу ВНЗ, які фінансуються з

бюджету і шляхом створення власного капіталу, за рахунок власних джерел.

На основі такого підходу забезпечується облікове відображення формування видатків на оплату праці за двоступеневим принципом нарахування: на рівні навчального закладу; на рівні структурного підрозділу, що дозволить значно розширити інформаційну базу з метою контролю та оцінки внеску кожного в загальні результати діяльності кафедри і ВНЗ в цілому та приймати своєчасні й оптимальні управлінські рішення.

Список використаних джерел:

1. Про стан науки та її роль в економічному розвитку України: Постанова Верховної Ради України 01.07.1994 № 73/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=73%2F94-%E2%F0>
2. Кривицька Н.Ю. Концепція управління вищим закладом освіти як інноваційним центром / Н.Ю.Кривицька / Економіка, менеджмент, бізнес: зб. наук. пр. / [ред.. кол. Кривуца В.Г., Беркман Л.Н., Дудченко М.А., Коба В.Г. та ін..] – Київ: ДУІКТ, 2010. №2. С.152-157.
3. Про оплату праці працівників на основі єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова Кабінету міністрів України від 30.08.2002р. № 1298 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1298-2002-%EF>
4. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ. Затверджений наказом Головного управління Державного казначейства України, Міністерством фінансів України від 10.12.99 р. № 114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/REG4183.html
5. Інструкція про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ: Наказ Державного казначейства України від 10.07.2000р. № 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0497-00>
6. 128 Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року №2456-VI.